

A mezőgazdasági szakkönyvtár európai uniós különgyűjteménye

Lassan öt éve dolgozom az Országos Mezőgazdasági Könyvtárban, és gondozom az európai uniós dokumentumokat tartalmazó különgyűjteményt. A 2000 és 2005 közötti időszak alatt sok minden történt az ország, a magyar mezőgazdaság, a felsőoktatás és a könyvtár életében egyaránt. Az EU-gyűjtemény iránti érdeklődés azonban állandó maradt.

Az elmúlt évek meghatározó történései

2000 óta két, különböző elképzelésekkel kormányzó politikai erő váltotta egymást, intézkedéseik az élet minden területét érintették, így a könyvtárat is. Természetesen pénzről van szó: egyrészt öröm volt, hogy a könyvtárat sikerült felújítani, sőt még több hasznos teret lehetett létrehozni (rendezvényterem, kiállítóterem, szolgáltatóház); másrészt viszont bizonytalan anyagi helyzetbe került az intézmény, amely az állománygyarapítók munkáját nehezítette. A könyvtár átépítése mellett technikai fejlesztés is történt: az ALEPH újabb verziójára tértünk át, az összes dokumentum formai feltárását elvégeztük, a katalógus az internetről elérhetővé vált; egyre több információhoz juthatnak az olvasók honlapunkról, elektronikus kérdésekre is válaszolunk. Az EU-gyűjtemény a létrehozása óta külön teremben található, az átépítés után még megközelíthetőbb lett.

Az agrár-felsőoktatási intézmények már nem kerülhették meg az Európai Unióval foglalkozó tantárgyakat, amelyekhez „tankönyvek” (nem hagyományos értelemben vett tankönyvek, ugyanis ezek írásának a kultúrája még nem alakult ki) szükségsek. A diákok uniós képzése mellett az elméleti és gyakorlati szakemberek felkészülése, felkészítése is megindult.

A hazai mezőgazdaság válságból válságba vándorolt az évek folyamán, az illetékes minisztérium nem tudta koordinálni a változásokat. Így eshetett meg, hogy az agrárium kisebb szereplői (akik arányukat nézve túlsúlyban vannak) nem kaptak megfelelő tájékoztatást a közös agrárpolitika mibenlétéről, ezért az európai uniós csatlakozás előtti pillanatig kétségeik voltak a gazdálkodóknak. A csatlakozás érezhetően komoly változást hozott az országban, az agrárgazdaságban, és ez hatott az olvasókra is.

Mindemellett a folyamatos technikai, technológiai változásokat is megérzi a könyvtár: a tájékozódás, sőt a cselekvés igénye egyértelműen az internet irányába mutat.

Az OMgK EU-gyűjteménye

1996-ban létrejött egy EU-terjesztési csoport az Euro Info Service-zel (az Európai Unió Kiadóhivatalának hivatalos magyarországi ügynökségével) kötött megállapodás értelmében. A könyvtár uniós kiadványok értékesítését vállalta. Még ugyanebben az évben megnyílt a könyvtárban a magyar agrárágazat első európai uniós gyűjteménye, hagyományos és korszerű, számítógépes szolgáltatásokkal. A lassan tíz éve működő gyűjtemény folyamatosan gyarapodó könyv- és folyóirat-állománnyal, CD-gyűjteménnyel és elektronikus adatbázisokkal, valamint ingyenes anyagokkal rendelkezik.

Bárki használhatja a gyűjteményt: olvashat, kereshet a könyvtár adatbázisaiban, fénymásolatot készíthet. Kölcsönözni viszont csak a beiratkozott olvasók tudnak, abban az esetben, ha a könyvből több példány van. Az egy példányos könyveket esetleg hétfvégére vagy éjszakára vihetik el.

Az állomány szabadpolcon kapott helyet, a monográfiák 16 téma szerint (*1. táblázat*) csoportosítottan, ami megkönnyíti az olvasók tájékozódását. Jelenleg több mint 1600 monográfia van a gyűjteményben. Az állományt folyamatosan bővítjük: a legfrissebb dokumentumokat felkutatjuk, megrendeljük, az olvasói javaslatoknak utána nézünk, illetve uniós rendezvényekről információkat hozunk.

1. táblázat

A különgyűjtemény könyveinek száma

	Téma	2005. szeptember 19. (db)
1.	Az EU szervezetei. felépítése. agrárpolitikája	116
2.	Oktatás, kutatás, információ	72
3.	Munkaügy, foglalkoztatáspolitikája	34
4.	Ökonómia, pénzügy, statisztika	341
5.	Kereskedelem	198
6.	Növénytermesztés, szántóföldi és takarmánynövények, rét- és legelőgazdálkodás	37
7.	Kertészet	66
8.	Növényvédelem	8
9.	Erdészet, fagazdaság, vadászat, halászat	20
10.	Állattenyésztés, takarmányozás	38
11.	Élelmiszeripar	96
12.	Környezet- és természetvédelem	213
13.	Egyéb	121
14.*	Magyarország EU-csatlakozása	73
15.*	Jog	134
16.*	Vidékpolitika, regionális politika	79
	Összesen	1646

* 2001-ben illetve 2004-ben létrehozott csoportok, az olvasói igények változása miatt hoztuk létre.

Kezdetben a szinte csak angol nyelvű kiadványokkal rendelkező különgyűjtemény már egyre több magyar nyelvű könyvet is tartalmaz. Érthető, hiszen a csatlakozás előtt és után égetően szükségessé vált, hogy az idegen nyelvet nem beszélők is tájékozódni tudjanak az unióról, illetve a magyar kutatóknak, intézményeknek, könyvkiadóknak is fel kellett ébredniük, miszerint küszöbön áll az integráció. A közös agrárpolitikáról és a magyar mezőgazdaságot érintő kérdésekről készültek végre könyvek, de gyakorlati kiadványokból még mindig kevés van. A kereskedelmi és statisztikai kiadványok szinte mind idegen nyelvűek, ez gyakran gondot okoz, különösen friss adatok keresésénél.

A gyűjtemény állományának tartalmi feltárása tárgyszavazással történik. Az idegen nyelvű folyóiratok fontosabb cikkeiből rövid magyar összefoglalót készítettünk, ezeket külön adatbázisban gyűjtjük (TMF és TMH), on-line elérhetők.

A kifejezeten az unióval foglalkozó, több mint félszáz folyóirat (2. táblázat) csak helyben használható. Az újságok negyede magyar nyelvű, a többi (leginkább) angol. Az újságok legfrissebb számai vannak a polcokon, a régebbieket a raktárból kell kikérni.

2. táblázat

A különgyűjtemény folyóiratai

1. <i>Agra Europe</i>	20. <i>Euroabstracts</i>	39. <i>Inforegio news</i>
2. <i>Agra Focus</i>	21. <i>Eurofood</i>	40. <i>Innovation, Technology, Transfer</i>
3. <i>Agra FoodBiotech</i>	22. <i>Európa 2002</i>	41. <i>Kihívások</i>
4. <i>AgraFood EastEurope</i>	23. <i>Európai Agrárpolitika</i>	42. <i>Livestock and meat</i>
5. <i>Agrár Európa</i>	24. <i>Európai Szemle</i>	43. <i>Newsletter</i>
6. <i>Agrár Unió</i>	25. <i>Európai Tükör</i>	44. <i>OECD Economic Surveys</i>
7. <i>Agrarstatistik</i>	26. <i>Az EU Agrárgazdasága</i>	45. <i>Osteuropa</i>
8. <i>Barátság</i>	27. <i>Az Európai Unió Hivatalos Lapja C</i>	46. <i>RTD Info</i>
9. <i>Bővülő Európa</i>	28. <i>Az Európai Unió Hivatalos Lapja L</i>	47. <i>Rural Europe</i>
10. <i>Bulletin of the European Union</i>	29. <i>Európai Utas</i>	48. <i>Statistics in focus – General Statistics</i>
11. <i>Communiqué</i>	30. <i>Europe Information Agriculture</i>	49. <i>Statistics in focus – Economy and finance</i>
12. <i>Cordis Focus</i>	31. <i>Europe Information Environment</i>	50. <i>Statistics in focus – Population and Social Conditions</i>
13. <i>EBLIDA Hot News</i>	32. <i>European Review of Agricultural Economics</i>	51. <i>Statistics in focus – Industry, Trade and Services</i>
14. <i>Economic survey of Europe</i>	33. <i>European Voice</i>	52. <i>Statistics in focus – Agriculture and Fisheries</i>
15. <i>Environment for Europeans</i>	34. <i>Eurostatistics</i>	53. <i>Statistics in focus – Environment and Energy</i>
16. <i>Environment Watch</i>	35. <i>Foodtoday</i>	54. <i>Statistics in focus – Science and Technology</i>
17. <i>EU Info Hírlévlé</i>	36. <i>Fruchthandel Magazin</i>	55. <i>Statistics in focus – Transport</i>
18. <i>EU Working Papers</i>	37. <i>Fruit and Vegetable Markets</i>	56. <i>Uniói Értesítő</i>
19. <i>EUFood Law</i>	38. <i>Grain & Oilseeds</i>	57. <i>World Organics News</i>

A látogatók kedvükre böngészhetnek az ingyenesen elvihető anyagok között, amelyekre szokásos beszerző körútjainkon teszünk szert. Minisztériumoktól, magyarországi uniós intézményektől kapunk tájékoztató kiadványokat. A könyvtárban szerkesztett, *Az Európai Unió Agrárgazdasága* című ingyenes havilapból mindig van elvihető példány.

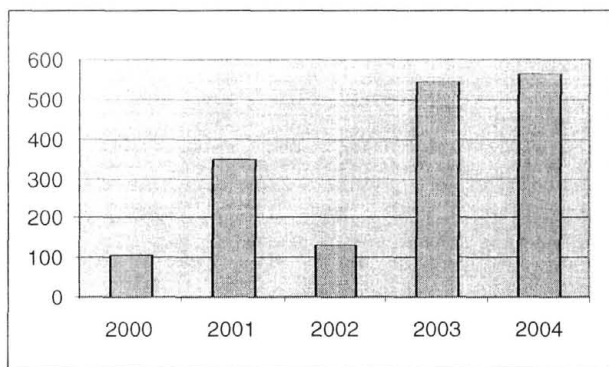
Az uniós vagy az unióval foglalkozó CD-k száma folyamatosan nő, jelenleg kb. 230 db. Könyvtárunk előfizetője három tekintélyes uniós (agrárgazdasági) internetes adatbázisnak (Európa Szerver, Agra-net, Bruxinfo), amelyeket a beiratkozott olvasók használhatnak.

A gyűjtemény olvasói

Különgyűjteményünk széles körben ismert, köszönhetően tájékoztató kiadványainknak és az országos rendezvényeken való megjelenésnek, ám a gyűjtemény korántsem kihasznált. Ennek okai talán a speciális gyűjtőkör, az ingyenes internetes információk növekedése, a téma újdonságának fakulása.

Az agrárium összes fontos szereplője megfordult már nálunk, de a törzsolvasók a felsőoktatási intézmények hallgatói és a kutatók közül kerülnek ki. A gyakorlati szakemberek különösen az uniós csatlakozás idején jöttek, de vannak olyan gazdálkodók vagy vállalkozók, akik rendszeresen keresik az újdonságokat.

Az elmúlt öt évben a különgyűjteményben megfordult olvasók számát az 1. ábra mutatja. 2000-ben (júliustól él a statisztika) és 2002-ben (az épület átépítéskor bezárt a könyvtár) csak hat hónapról van adat. Az uniós csatlakozás közeledtével folyamatosan emelkedett az érdeklődők száma. Remélhetően 2005-ben stabil marad az érdeklődés.

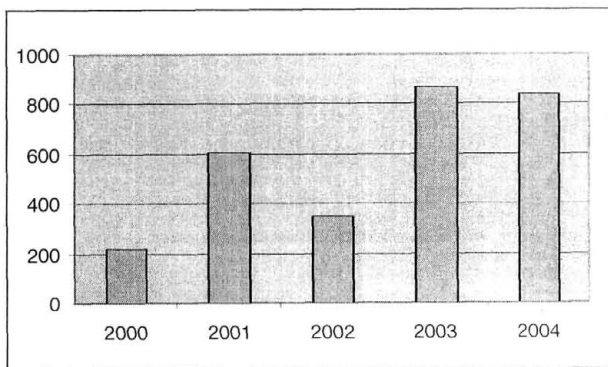
1. ábra. Az EU-gyűjtemény olvasóinak száma

A hallgatók a házi dolgozatokra és vizsgákra, illetve szakdolgozatuk megírására készülnek ilyentájt. A kutatók a legfrissebb dokumentumokat – általában havi rendszerességgel – böngészik át, illetve aktuális jogszabályokat keresnek. Ugyancsak kifejezetten jogi anyagok, előírások és friss információk (támogatások, piaci árak stb.) iránt érdeklődnek a gyakorlatban munkálkodók.

A gyűjtemény dokumentumainak használata

A különgyűjteményben fellelhető dokumentumtípusok közül a könyvek használata a legjellemzőbb. A könyvtárig eljutott érdeklődő, ha már itt van, kézzel fogható,

nyomtatott, lapozható, kölcsönözhető anyagot akar. Fiatalok és idősebbek egyaránt először a könyvek polcához mennek. Az olvasók könyvhasználati utóbbi évek 850 körüli darabszámával stabilnak mondható. Leginkább az éppen aktuális (pl. kifizető ügynökség, agrár-környezetvédelem) témákban keresnek, illetve a dolgozatokhoz biztos irodalmi forrásként egy-egy nagyobb témához (pl. a magyar kecskeágazat az uniós csatlakozás után) kérnek anyagot. Sokan az on-line katalóguskeresés eredményeként lelnek rá az uniós könyvekre, ezért nem jönnek a különgyűjteménybe. A legkeresettebb könyvek folyamatosan kint vannak az olvasóknál, erről külön statisztikát nem vezetnek. Kifejezetten a magyar nyelvű dokumentumok a kendőek.

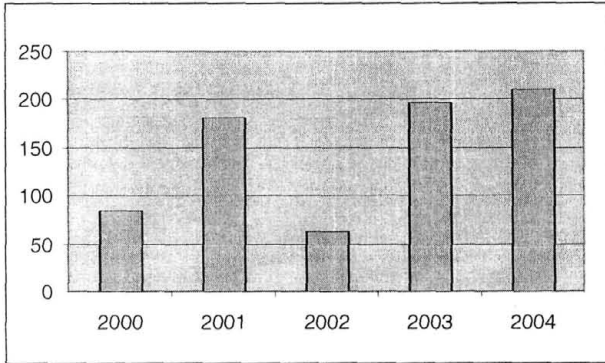
2. ábra. A különgyűjtemény könyveinek használata

Az uniós lapok használata – két év után – megállapodott a 200 körüli értéknél. Elsősorban a magyar nyelvű és a rövid cikkek érdeklik az olvasókat. Az agrár-gazdasági híreket tartalmazó havilapok, mint az *Agrár Európa*, *Az Európai Unió Agrárgazdasága* vagy az *Agrár Unió*, a legolvasottabbak, valamint az Eurostat kiadványok. Az Eurostat statisztikai éves, havi és heti rendszerességgel vázolják az uniós életét, leginkább az agráriumét. Ezek az adatok elengedhetetlenek egy alaposabb tanulmány elkészítéséhez.

A számítógépes szolgáltatások térnyerése könyvtárunkban is jellemző. Ezt elősegítették a 2002-es épületátalakítás és az ezzel járó infrastrukturális fejlesztések. Az uniós gyűjteményben két számítógépet lehet használni, a katalógus böngészése mellett az internet is elérhető, illetve a számos CD-ROM és az on-line adatbázisok is megtekinthetők.

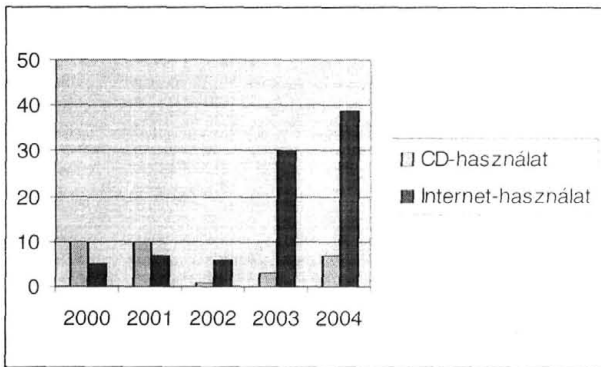
Az internetet keddenként a beíratkozott olvasók ingyen használhatják, ezt sokan igénybe is veszik, de már korántsem annyian, mint 2000 előtt, hiszen manapság a legtöbb háztartásban van számítógép.

A CD-ROM-ok és az internetes adatbázisok használatáról, sajnos, nincsenek pozitív tapasztalataim, kevésbé keresik ezeket az olvasók, és nem csillan fel a szemük, ha ajánljuk azokat. Holott könyvtárunkban az ALEPH-en belül két adatbázis (TMF, TMH) is építünk folyamatosan, ezáltal segítve az olvasók információgyűjtését. Az egyik adatbázisban Magyarország, a másikban az Európai Unió mezőgazdaságával kapcsolatos cikkeket dolgozzuk fel az uniós külföldi folyóirataiból. Vannak uniós témákkal foglalkozó – nem hosszú – videofilmek is, ezek nem kölcsönözhe-

3. ábra. A különgyűjtemény folyóiratainak használata

tők, de az érdeklődők megnézhetik a kiválasztott filmet a videoszobában. Összességében elmondható, hogy a számítógépes adathordozók kihasználtsága alacsony. A leggyakrabban a jogszabályokat tartalmazó adatbázisokat használják.

4. ábra. A különgyűjtemény számítógépes adatbázisainak használata

Nyolc polcon található az ingyenesen elvihető dokumentumok. Az uniós könyvek, folyóiratok duplumait, a magyarországi (uniós) intézmények ingyenes tájékoztató dokumentumait és a rendezvényeken általunk beszerzett információk anyagokat szívesen nézegetik és el is viszik az érdeklődők. Különösen nagy sikere van lapunknak, *Az Európai Unió agrárgazdasága* című újságnak, és a mindennapos kérdésekre is választ adó miniszterelnöki hivatali kiadványoknak. Sajnos, csak a csatlakozás után jelentek meg a gazdálkodók számára használható, friss információkat is tartalmazó kiadványok a mezőgazdasági minisztérium részéről. Az agrárágazatok szabályozásáról, az intervencióról és a közös agrárpolitikáról szóló dokumentumok hiánypótlók voltak. Viszont az amúgy is kusza magyar agrár- és vidéktámogatásról, vagy a regionális és területfejlesztésről most sincs értékelhető anyag.

Kripner Veronika

Kertész Gyula hagyatéka a debreceni Egyetemi Könyvtár kézirattárában

Kertész Gyulát nem kell bemutatni olvasóinknak, hiszen több száz tanítványt nevelt a könyvtáros szakmának, egykori munkahelyein kollégái őrzik emlékét. egyesületünk vándorgyűlésein, konferenciáin sokan megismerték, a 3K hasábjain bármikor fellapozhatók írásai.

Jóllehet az Országos Széchényi Könyvtár Retrospektív Bibliográfiai Osztályának vezetőjeként ment nyugdíjba, Kertész Gyula mégsem szakadt el soha Debrecentől; ide kötötték diákévei, könyvtárosi, tanári működésének évtizedei, családi kapcsolatai. Szívesen járt vissza, gyakran kutatott, dolgozott az Egyetemi Könyvtárban, sokszor volt a kézirattár vendége. Mostanra véglegesen hazaköltözött: hamvai a debreceni köztemető árnyas lombjai alatt pihennek, munkásságának dokumentumait, hagyatékának teljességgel összegyűjtött darabjait családja a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Kézirattárának ajándékozta.

Életének és rendkívül szerteágazó tevékenységének gondosan megőrzött iratanyagát aprólékos munkával szortírozta felesége, Kertészné Molnár Katalin, aki nemcsak életének volt hűséges párja, hanem pályatársa is: évekig a Debreceni Városi Könyvtár igazgatójaként, majd minisztériumi tisztviselőként vett részt a könyvtárosok szakmai és közéletében. A hagyaték átadásával egyidejűleg úgy döntött a család, hogy a feldolgozás után a kutatást hivatkozási kötelezettség mellett a teljes iratállományra vonatkozóan korlátozás nélkül engedélyezi. azzal a kéréssel, hogy a felhasználók munkáinak egy-egy elkészült példánya kerüljön a Kertész-fondba.

A közel nyolc irat-folyóméternyi állomány több nagy témakörbe sorolva került a kézirattárba. A személyi vonatkozású részben található Kertész Gyula bizonyítványai, szakképzettségét igazoló diplomái, kitüntetéseiről tanúskodó oklevelei, igazolványai, pályájához kötődő kinevezési, áthelyezési, előléptetési iratai, megbízólevelek, munkahelyi jellemzések, szakmai életrajza, publikációinak jegyzéke, vele készült interjú, fényképek, végül gyászjelentése, a sírjánál elhangzott búcsúztatások szövege, a szaksajtóban megjelent nekrológja, valamint részvétváriatok és kondoleáló levelek.

Levélgyűjteményének egy része a levelező partnerek nevének betűrendje szerint, más része témák szerint rendezett. Évtizedeken átívelő kapcsolatot tartott diáktársaival, tanítványai közül Héthy Zoltánnal és Praznovszky Mihállyal folytatott levelezése különösen fontos szakmai szempontból. A hozzá érkezett levelekhez többnyire odacsatolta válaszleveleinek indigós másolatát, így a különféle témákról folyó eszmecserek teljességében áttekinthetők. A különböző témakörökhez a leveleken túl egyéb iratok is tartoznak: adatgyűjtések, témavázlatok, előadások, cikkek, tanulmányok fogalmazványai, irodalomjegyzékek, ismertetések. bí-

ralatok, javaslatok, szakmai rendezvények programjai. A hazai könyvtárügy négy évtizedének – az 1950-es évek végétől az ezredfordulóig – szinte minden fontos törekvéséhez, eseményéhez és eredményéhez kapcsolódóan a korra és körülményekre jellemző dokumentumok.

Az iratok alapján szépen nyomon követhetők a könyvtárosi pályán 1957-ben derecskei járási könyvtárigazgatóként induló Kertész Gyula szakmai tájékozódásának első lépései, gyakorlati munkájának eredményei, törekvései. Utóbb a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár munkatársaként elvégezte az ELTE könyvtár szakát. Szakdolgozata a bizonyíték arra, hogy a járási könyvtárak ügyét továbbra is szívügyének tekintette. Tanárával, Kovács Mátéval való jó kapcsolata ekkor alapozódott meg. Könyvtártudományi tanulmányai közben tágult ki és mélyült el kulturális-történelmi látóköre. A művelődéspolitikai alappillérei közül a tájékoztatás, a bibliográfia és a szakképzés jelentőségének felismerése irányította, vezette további szakmai működését. Hagyatékában megtalálható a kiegészítő könyvtár szakon használt jegyzetek néhány darabja és a megyei könyvtárban töltött évek hozadéka, az állományépítéssel kapcsolatban írt módszertani dolgozatai, a középfokú könyvtárosképzés megindításakor szerkesztett tantervei, előadásvázlatai. 1965-ben a Debreceni Tanítóképző Főiskola tanára lett, ahol nappali tagozaton folyt a könyvtárosképzés. Igen gazdag iratállomány demonstrálja 1977-ig tartó főiskolai tanári tevékenységét. Hagyatékának ebben a rétegében megtalálható a tájékoztatás valamennyi szakterületének megismerését szolgáló főiskolai jegyzet előkészítő munkájával kapcsolatos cédulaállomány, több bibliográfiai jegyzék, a szakterületek témafelelőseivel való levelezés és a kötet szerkesztéssel összefüggő iratok mellett a könyvtárszakos hallgatók írásbeli feladatai Kertész Gyula értékelő, bíráló soraival. Az irányításával készült szakdolgozatok (folyóirat-repertóriumok, helyismereti bibliográfiai összeállítások) példányai mellett megtalálhatók a körültekintő gonddal, szigorú igényességgel és még gyengébb osztályzat esetében is érezhető jóindulattal fogalmazott bírálatok. Szakdolgozói közül nem egy tanítványának a munkáját segítette megjelenéshez. Más vonatkozásban is törődött végzett hallgatóival, erről vallanak azok az iratok, amelyek arról tanúskodnak, hogy elhelyezkedésük ügyében, szakmai terveik megvalósításának érdekében kollegiális és baráti kapcsolataira alapozva tette meg, amit támogatásuk érdekében szükségesnek látott.

1977-től az Állami Gorkij Könyvtár vezető munkatársaként az állományépítés és dokumentáció területén nemzeti, nemzetiségi és kisebbségi szempontok tanulmányozása, valamint az eredményesebb munkaszervezés kérdései foglalkoztatták. Ezekről és a könyvtári vizsgálatok során szerzett tapasztalatairól, könyvtárak, levéltárak, múzeumok együttműködéséről készített feljegyzései, adatgyűjtései, fogalmazványai (ez utóbbiak csak részben, előadások formájában kaptak nyilvánosságot) még ma sem veszítették el aktualitásukat.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületében a Bibliográfiai Bizottság alapító tagjaként vállalt jelentős szerepet. Hagyatékában szinte hiánytalanul megvannak az egyesület legfontosabb körlevelei, rendezvényeinek dokumentumai. A Bibliográfiai Bizottság működését, eseményeit meghívók, programok, ajánlások, valamint Kertész Gyula és mások előadásainak szövegei alapján követhetjük nyomon. A Bibliográfiai Bizottság által felkarolt sajtóbibliográfia és folyóirat repertorizálás témaköreiben kiterjedt levelezést folytatott a KMK munkatársaival, valamint Fülöp

Gézával és Péter Lászlóval. A téma iránti érdeklődését bizonyítja, hogy a periodikák tartalmi feltárására specializálódott bibliográfiai műfaj, a sajtórepertórium elméleti és módszertani kérdéseiről írta doktori disszertációját.

A helyismereti bibliográfia problémáiról Lisztes Lászlóval és Csomor Tiborral váltott többször levelet. Különösen jelentős a *Helyismereti kutatókkézikönyve* érdekében kifejtett munkája, sok-sok levél, bibliográfiai jegyzék, adatgyűjtő cédula, fogalmazvány és tervezet fűződik a nevéhez. Szinte számba venni is nehéz mindazokat a szakmai kérdéseket, amelyek foglalkoztatták, amelyekhez adatokat gyűjtött, munkatervet készített, javaslatokat tett, amelyeknek eredményeit értékelte vagy bírálta, elég ha az iskola- és családtörténet könyvészetére, az életrajzi segédletekre, helységnévtárakra, a hungarica bibliográfia problémáira utalunk.

Könyvtárosi pályájának betetőzése és utolsó állomása az Országos Széchényi Könyvtár Retrospektív Bibliográfiai Osztálya volt, amelynek vezetését 1985-ben vette át Komjáthy Miklósnétól. A magyar nemzeti bibliográfiai rendszer nagy hiátusának betöltésén fáradozó munkatársi gárda hatalmas munkával hozta létre az 1921–1944 közötti hazai kiadványokat regisztráló bibliográfiát, amelynek utóbb megjelent kötetei Kertész Gyula irányításával és az ő szerkesztésében láttak napvilágot. Sok-sok adatgyűjtő karton és levél tanúsítja azt a legendás precizitást, amely nemesak ehhez a vállalkozáshoz fűződik, hanem egész munkásságát jellemezte.

Féltő gonddal őrizte meg azokat a kéziratokat, reprinteket is, amelyeket kollégáitól kapott. A hagyatékához tartozik hírlap- és folyóiratcikk-gyűjteménye, amely jól tükrözi szerzteágazó érdeklődését.

A Kertész-fond tételes feldolgozása időigényes feladat lesz. A munka folyamatosságát minden bizonnyal meg fogja szakítani a kéziratár közeljövőben esedékes költöztetése, amelynek lebonyolítása után zavartalanná válik a feldolgozó és kutató munka.

Korompai Gáborné

Szentgyörgyi István hagyatékának jövőbeli szerepe az Országos Idegennyelvű Könyvtár szolgáltatásaiban*

A szokásos évi szerzeményezéseken kívül az Országos Idegennyelvű Könyvtár saját állományát oly módon is bővíti, hogy ismert, érdemes személyek idegen nyelvű könyveit, magángyűjteményeit a könyvtári szolgáltatásokban való hasznosítás céljával megvásárolja, illetve átveszi. A világviszonylatban is jól ismert Fajszi Károly-féle eszperantó magángyűjtemény megvásárlása után 2002–2003. fordulóján

* A cikk átdolgozása a szerző azon előadásának, amely Pécsen, 2004. október 26-án hangzott el a magyar és horvát könyvtáros egyesületek II. szakmai konferenciáján.

intézményünk állományába került Szentgyörgyi István magángyűjteménye is. A Szabadkáról származó nyelvtanár és könyvtáros élete végén értékes, ritkaságszámba menő alkotásokat ajándékozott az Országos Idegennyelvű Könyvtárnak.

Az ajándékozó szakmai életrajza

Dr. Szentgyörgyi István 1921. szeptember 14-én született a délvidéki Hódságon. Iskolai tanulmányait Zomborban és Szabadkán végezte, majd a Belgrádi Bölcsészettudományi Karon, a Jugoszlávia nemzeteinek irodalma szakán, valamint szerb–horvát irodalom szakon szerzett diplomát. Két évtizedig dolgozott tanárként a szabadkai Műszaki Szakközépiskolában és Gimnáziumban, eközben folyamatosan bővítette magánkönyvtárát. Vérébéli bibliofil volt. A szakmájához tartozó délszláv – vagyis a horvát, a macedón, a szerb és a szlovén nemzeti – irodalmat tanította és tanulmányozta. Hangyaszorgalommal gyűjtötte a releváns szakirodalmat, az irodalom- és nyelvtudományi szakkönyveket, folyóiratokat. Az 1960-as években a Szabadkai Városi Könyvtárba került. Ebben a közművelődési intézményben mintegy húsz évig dolgozott, és létrehozta a Könyvrégiségek és Könyvritkaságok osztályát, valamint a Helytörténeti Könyvtári Gyűjteményt. Kiváló szervező volt, aki kollégáinak önzetlenül segített és tudását továbbadva, valójában új szakértőket nevelt. Nem túlozzuk el, ha ezt mondjuk Szentgyörgyi Istvánról: két évtizednyi ténykedése idején a Szabadkai Városi Könyvtárban a kutatómunkát elősegítő feltételek megalapozása volt igazán az ő nagy szellemi tette. Szerencsére elképzeléseit a könyvtár kiváló igazgatói is támogatták.

Élete során több publicisztikai alkotást írt, ám nevét leginkább a Szabadkával kapcsolatos bibliográfiák fémjelzik. Kolléganőivel, Bazsan Évával és Nevenka Basic-Palkovictyal megszerkesztette és 1988-ban megjelentette a „*Szabadka bibliográfiája, 1764–1869*” című alkotást, öt évvel később, 1993-ban pedig a bibliográfia második kötetét, amely a „*Szabadkai kiadványok bibliográfiája, 1870–1918*” címet viseli.¹ Nyugállományba vonulása után lankadatlan szorgalommal dolgozott a harmadik kötetén is. Azonban az 1991-ben kirobbant jugoszláviai belháború okozta állapotok meghiúsították ezen törekvését.

Szentgyörgyi István életének utolsó évtizedében, 1994-től 2003-ig Kiskunhalason élt, ahol a modern Biblia-fordítások héber–görög–német–magyar–szerb nyelvű összehasonlításával foglalkozott. Ezzel kapcsolatos jegyzetei, esszéi csupán kéziratban maradtak meg, és ma úgyszintén egy szabadkai magángyűjtemény becses részeit képezik. Szentgyörgyi István, a tanárember, a könyvtáros és a bibliofil eseményekben és eredményekben gazdag életet tudhatott magáénak. Hosszú betegség után 2004 áprilisában, 82 éves korában hunyt el Szegeden.

A Szentgyörgyi-hagyaték tételei

Szentgyörgyi Istvánnak az ajándékozási szerződésben szereplő feltétele az volt, hogy az állományt a könyvtárba látogató olvasók rendelkezésére bocsássuk. Ennek érdekében a hagyaték tételeit digitálisan szándékozzuk feldolgozni és könyvtári

katalógusunk elektronikus rendszerében rögzíteni. A hagyaték könyvtári feldolgozása érdekében a Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Szakmai Kollégiumánál – a különösen jelentős hagyatékok digitális feldolgozására vonatkozó program keretében – könyvtárunk pályázati kérvényt nyújtott be. A kérvényt 2004-ben jóváhagyták, a feldolgozási munka előkészületei pedig megkezdődtek.

A több száz folyóméternyi dokumentációban összesen hét nemzeti kiadói térségből származó, illetve öt (horvát, macedón, szlovén, szerb, valamint magyar) nyelven nyomtatott szépirodalmi alkotások, irodalomtörténeti és nyelvtudományi, továbbá történettudományi monográfiák, tanulmánykötetek és folyóiratok, bibliográfiai vagy lexikográfiai kiadványok, illetve újságkivágatok találhatóak. A több ezer sajtókivágat műfaji összetétele is változatos, mert tartalmaz cikkeket, könyvismertetések és recenziókat, esszéket, elbeszéléseket és folytatásos regényeket, életrajzi ismertetőket és nekrológokat, különböző tárgyú tanulmányokat, valamint képeket és fotókat. A hagyatéki anyag feldolgozásra szánt tételei két nagyobb állományra oszthatók:

- 1) **Könyvállomány** (tematikus irodalmi és nyelvtudományi monográfiák, tanulmánykötetek, rövidebb vagy hosszabb lélegzetű nyomtatott kiadványok; összesen 59 kartondoboz):
  1. bosznia-hercegovinai: 52 tétel,
  2. horvát: 445 tétel,
  3. macedón: 27 tétel,
  4. montenegrói: 46 tétel,
  5. szerb: 884 tétel,
  6. szlovén: 143 tétel,
  7. magyar: 366 tétel,
  8. egyéb (francia, német, olasz, spanyol alkotók szerb műfordításai): 88 tétel.
- 2) **Sajtóállomány** (lezárt időszaki kiadványok, újságkivonatok, folyóiratokból szeparátumok, illetve önálló kéziratok és tematikus iratok tékái; összesen 62 kartondoboz):
  1. bosznia-hercegovinai: 10 téka,
  2. horvát: 74 téka,
  3. montenegrói: 42 téka,
  4. szerb: 80 téka,
  5. szlovén: 9 téka,
  6. magyar: 4 téka,
  7. egyéb: 9 téka.

Elmondjuk azt is, hogy az ajándékba kapott hagyatékban szerepel még további hozzávetőlegesen 300 tékát igénylő tudományos szeparátum, illetve 900 tételnél is több sajtótermék és folyóirat.

A hagyaték horvát nyelvű régiségei

Szentgyörgyi István magángyűjteményéből olyan érdekességeket, magyarországi viszonylatban mindenképpen különlegességeknek és ritkaságoknak számító

kiadványokat tudunk megemlíteni, amelyek még a legigényesebb kutatói elvárásokat is kielégíthetik. Tekintettel arra, hogy a hagyaték több mint 2000 egységet tartalmaz, a teljesség igénye nélkül most megemlíünk néhány olyan régebbi, horvát nyelvű kiadványt, amelyek még a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság 1918. évi megalakulása előtt láttak napvilágot.

Az első ilyen az a *Hrvatski pravopis* (magyarul: *Horvát helyesírási kézikönyv*), amelyet Ivan Broz nyelvész írt és D. Boranic professzor szerkesztett (a birtokunkban lévő 6. kiadás megjelenésének éve 1915).² Az életrajzi monográfiák közül figyelemre méltó a közismert egyházi főméltóság és híres történész, akadémikus dr. Franjo Racki életét megörökítő mű 1895-ből, a nem kevésbé ismert Tade Smiciklas történész tollából.³ Érdekes olvasmány és kutatási forrás a Pavle Ritter Vitezovic életét és munkásságát összefoglaló monográfia is, ezt Vjekoslav Klaić adta ki 1914-ben.⁴

Méltán büszkélkedhetünk olyan régi kiadványokkal is, amelyek a horvát nemzeti kulturális intézmények, a maticák történetét írják le. Tade Smiciklas és Franjo Markovic 1892-ben jelentette meg azt az emlékkönyvet, amelyet a két szerző az akkor fennállásának 50. évfordulóját ünneplő Horvát Maticának (Matica hrvatska) szentelt.⁵ A másik alkotásnak, az 1848-ban megalakult Dalmát Matica (Matica dalmatinska) történetírója dr. Petar Karlic, aki alkotásában végigkíséri ennek az intézménynek történelmi múltját egészen 1912-ig, vagyis addig az évig, amikor az egyesült a Matica hrvatskaval.⁶

Szépirodalmi alkotásokból is akadnak bőven érdekes kiadványok. Gyűjteményünkben találjuk Marko Marulic híres eposzának, a *Juditának* 1901-ből származó kiadását, amelynek megjelentetését Marcel Kusar vállalta magára.⁷ Ugyanebben az évben hagyta el a nyomdát Josip Drazenovic *Povijest jednog vjencanija* (magyarul: *Egy házasságkötés története*) című kisregénye, amely egy dalmáciai város lakóinak életébe nyújt betekintést.⁸ Milan Begovicnak *Zivot za cara* (magyarul: *Életünket a császárért*) című szonett-gyűjteményét 1904-ben olvashatták a horvát irodalom hívei.⁹ Végül, de nem utolsó sorban a kroatisták számára érdekes alkotásnak ígérkezik Franjo Bucarnak az a monográfiája, amelyet a reformációról horvát protestáns irodalom történetének szentelt.¹⁰

A hagyaték dokumentumainak feldolgozásáról és azok felhasználásáról

A Szentgyörgyi-hagyaték kapcsán két kérdés is felvetődik. Az első: *milyen szerep jut majd ennek az igen gazdag tárgyi–szellemi örökségnek?* A pályázati programunkban szereplő hagyatékból egyelőre a fentebb számadatokban részletesen bemutatott 2051 tétel könyvet és 228 tételnyi (tanulmányokat tartalmazó) tékát, vagyis összesen 2279 dokumentumot szándékozunk elektronikusan feltárni. Az értékes irodalom- és nyelvtudományi kiadványokat az Országos Idegennyelvű Könyvtár kutatóhelyiségeiben bocsátjuk majd az érdeklődők rendelkezésére. Amennyiben igény mutatkozik rá, a dokumentumokat könyvtárközi kölcsönzés útján is hozzáférhetővé tesszük.

A második kérdés: *kikre számít(hat)unk, mint potenciális felhasználókra?* A Szentgyörgyi-hagyatékunk – hála nyelvi és tematikai sokszínűségének – az ELTE

BTK Szláv Filológiai Tanszéke, de akár más magyarországi tudományegyetem szlavistái, tanárai és hallgatói vehetik majd nagy hasznát – legalább két okból. Egyfelől a felsorolt könyvtári dokumentumok tartalmi szempontból friss forrásat jelentenek a tudományos kutatók és az érdeklődők számára; másfelől a közelmúltban beérkezett hagyatéki anyagok üde színfoltot fognak jelenteni olyan értelemben is, hogy a szomszédos országokban (főként Horvátországban, Szerbia-Montenegróban, Szlovéniában), illetve a vajdasági magyarság körében kiadott alkotások közül nagyon sokat már nem lehet teljesen hiánytalanul megtalálni, de ebben a gyűjteményben igen.

Éppen ezen okok miatt is vállalta fel az ajándékozó hagyatéknak feltárását, gondozását és a könyvtári szolgáltatásokban való elhelyezését az Országos Idegennyelvű Könyvtár.

JEGYZETEK

- 1 Szentgyörgyi István–Bazsant Éva–Bazic-Palkovic, Nevenka (szerk.): *Szabadka bibliográfiája. 1764–1869.* – Szabadka, [s.n.], 1988. Szentgyörgyi István–Bazsant Éva (szerk.): *Szabadkai kiadványok bibliográfiája. 1870–1918.* Újvidék, Fórum, 1993.
- 2 Broz, Ivan–Boranic, D. (prir.): *Hrvatski pravopis.* 6. izd. Zagreb, [Kr. zemaljska tisakara], 1915. 239 p.
- 3 Smiciklas, Tade: *Zivot i djela Dra Franje Rackoga.* Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1895. 219 p. (Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 15.)
- 4 Klaic, Vjekoslav: *Zivot i djela Pavla Rittera Vitezovica (1652–1713.).* Zagreb, Matica hrvatska, 1914. 294 p.
- 5 Smiciklas, Tade–Markovic, Franjo: *Matica hrvatska od godine 1842. do godine 1892. : Spomen-knjiga.* Zagreb, Matica hrvatska, 1892. 338 p.
- 6 Karlic, Petar: *Matica dalmatinska : Dio I–III.* Zadar, Matica dalmatinska, 1913. 202 p.
- 7 Marulic, Marko: *Judita : Epska pjesma u sest pjevanja.* Zagreb, Matica hrvatska, 1901. 114 p.
- 8 Drazenovic, Josip: *Povijest jednog vjecanja : Pripovijest iz primorskoga malograds-koga zivota.* Zagreb, Matica hrvatska, 1901. 151 p.
- 9 Begovic, Milan: *Zivot za cara.* Zadar, „Hrvatska knjizarnica”, 1904. 28 p.
- 10 Bucar, Franjo: *Povjest hrvatske protestanske knjizevnosti za reformacije.* Zagreb, Matica hrvatska, 1910. 246 p. (Crstice iz hrvatske knjizevnosti, 5.)

Bada Zoltán